

მინის რეფორმის სოციალურ-ეკონომიკური შედეგები საქართველოში

კახაბერ ჭუმბაშვილი
სტუ დოქტორანტი

რეზიუმე

გასული საუკუნის ბოლოს ქართული საზოგადოება აღმოჩნდა დიდი გამოწვევების წინაშე, რაც განპირობებული იყო მსოფლიოში მიმდინარე პროცესებით, პირველი ის, რომ გაჩნდა ქვეყნისთვის პოლიტიკური დამოუკიდებლობის მოპოვების შესაძლებლობა და მეორე: დადგა გეგმიური-სოციალისტური ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის აუცილებლობა.

საქართველო აღმოჩნდა დიდი პოლიტიკური და ეკონომიკური არჩევანის წინაშე. არსებული სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე ცვლილებები გარდაუვალი იყო. სოციალისტური ეკონომიკა, ყოვლის მხრივ გააზრებულ მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების თანამედროვე თავისებურებების და ტენდენციების გათვალისწინებით თვისობრივად ახალ კონცეფტუალურ და მეთოდოლოგიურ საფუძველზე, გარდაქმნას საჭიროებდა. საზოგადოება არ იყო მზად სოციალისტური ეკონომიკიდან, სადაც წინასწარ განსაზღვრული იყო რა უნდა ეწარმოებინა, რამდენი და სად უნდა გაესაღებინა, თავისუფალ ახალ საბაზრო ეკონომიკურ ურთიერთობებზე გადასასვლელად. მიუხედავად მძიმე რეალობისა, მთავრობამ მიიღო გადაწყვეტილება, რაც ნაკარნახევი იყო მძიმე სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობიდან გამომდინარე, განეხორციელებინა მინის რეფორმა, რაც პირველ რიგში წარმოქმნიდა მიწაზე საკუთრების ახალ-კერძო საკუთრების ფორმას და მეორე ის, რომ რეფორმა ხელს შეუწყობდა ახალი ფერმერული მეურნეობების შექმნასა და განვითარებას. რაც თავის მხრივ არსებულ სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობას ნაწილობრივ გააუმჯობესებდა.

სტატიაში განვიხილავთ: მინის რეფორმით მიღებულ შედეგებს, თუ როგორი ზემოქმედება იქონია ქართულ ეკონომიკაზე, დააკმაყოფილა თუ არა საბაზრო ეკონომიკის ძირითადი მოთხოვნები და რა სოციალურ-ეკონომიკურ შედეგი მოუტანა ჩვენს ეკონომიკას.

ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის სტაბილური და თანმიმდევრული წინსვლისა და განვითარებისთვის, ერთ-ერთი პრიორიტეტი მცირე და საშუალო ბიზნესი განვითარებაა, რაც თავის მხრივ ვერ იქნება მიღწეული ისეთი საბაზრო ეკონომიკის ძირითადი კომპონენტების გარეშე როგორც არის მიწაზე კერძო საკუთრება, მიწადსარგებლოგის გაუმჯობესება, სწორად გათვლილი საკანონმდებლი ბაზა და სხვა.

საკვანძო სიტყვები: მინის რეფორმა, სოციალურ-ეკონომიკური ეფექტი.

SOCIO-ECONOMIC IMPLICATIONS OF THE LAND REFORM IN GEORGIA

Kakhaber Chumbashvili
PhD from GTU

RESUME

At the end of the last century, Georgian society was faced with a major challenge, Which was Challenge by the ongoing processes in the world, firstly, the opportunity for the country to gain political independence, and secondly: - There was a need to move from a socialist economy to a market economy.

Georgia faced great political and economic choices. Changes in the current socio-economic situation were necessary. The socialist economy needed to be transformed into a market economy. The public was not ready for such a big changes. Despite the hard reality, the government made the decision, To were implement land reform, which will first created a new form of land ownership, private ownership on land and second: reform would be promote the creation and development of new farms that would partially improve the current socio-economic situation.

The article discusses: the results of land reform, what impact it has had on the Georgian economy, whether it has met the basic needs of a market economy, and what socio-economic impact it has had on our economy.

development of our country economic is posible with development of small and medium-sized businesses, which in turn cannot be achieved without the components of a market economy such as private ownership of land, improvement of land use and more.

key word: The land reform, The socio-economic effect.

* * * *

მინის საკუთრებისა და უძრავ ნივთზე უფლებათა რეგისტრაციის საკანონმდებლო რეფორმა საქართველოში 1992 წლიდან დაიწყო საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის №48-ე დადგენილებით "საქართველოს რესპუბლიკაში სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთების შესახებ". მინის რეფორმა უმეტესწილად, არსებულ, სოციალურ-ეკონომიკურ პრობლემების მოგვარებას ისახავდა მიზნად. დღეს როდესაც მინის რეფორმის დაწყებიდან გასულია თითქმის 17 წელიწადი, ეს სრულებით საკმარისი დროა, რათა საქართველოში მიმდინარე პროცესების კონსოლიდირება

მოვასდინოთ და ვუპასუხოთ ძირითად კითხვას:

რა სოციალურ-ეკონომიკური შედეგი მოუტანა რეფორმამ ქართულ საზოგადოებას?

ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა არც თუ ისე ადვილია, რადგან რეფორმას, როგორც განხორციელებულ აუცილებელ მოვლენას, (იმ დროისთვის როდესაც ქვეყანას სხვა ალტერნატივა არ გააჩნდა და რომელიც მოხდა ნაჩქარევად, არაკომპეტენტური და გამოცდილების არ მქონე პირების მიერ, როდესაც ქვეყანაში შეიმჩნეოდა კორუფციის მაღალი ხარისხი, არ იყო სრულფასოვანი საკანონმდებლო ბაზა), შედეგად – მოყვა როგორც პოზიტიური ასევე ნეგატიური შედეგები, თუმცა აქვე აღსანიშნავია მინის რეფორმის ყველაზე დიდი მონაპოვარი, რეფორმის შედეგად საფუძველი ჩაეყარა ახალ საკუთრებით ფორმას – მინაზე კერძო საკუთრებას და ეკონომიკურ ურთიერთობების გარდაქმნას.

როგორც მოგეხსენებათ, მინის რეფორმის პირველ ეტაპზე, ჯამში სახელმწიფო რეფორმის ფარგლებში დაახლოებით 760 ათასი ჰექტარი გადაეცა მოსახლეობას, დარჩენილი 460 ათასი ჰექტარის დიდი ნაწილი იჯარით გაიცა. სოფლის მეურნეობაში დასაქმებულ და სოფლად მუდმივად მცხოვრებ პირებს გამოეყოთ 1.25 ჰექტარი ფართობი, ხოლო იმავე კატეგორიის მაღალმთიან ზონაში მცხოვრებ მოქალაქეებს 5 ჰექტრამდე. არასასოფლო-სამეურნეო სფეროში დასაქმებულ და სოფლად მუდმივად მცხოვრებ პირებს გამოეყოთ 0.75 ჰექტრამდე ფართობი, ხოლო იმავე კატეგორიის მაღალმთიან ზონებში მაცხოვრებელ მოქალაქეებს 5 ჰექტრამდე. ქალაქის მაცხოვრებლებს, სოფლად გააჩნდათ სამოსახლო ან სურდათ მისი შექმნა, საქალაქო დასახლებების მიმდინარე ზონებში 0.15 ჰექტის მიღება შეეძლოთ, დაბალ ზონებში 0.25 ჰექტრამდე, ხოლო მაღალმთიან რეგიონებში 1 ჰექტრამდე. რაიონულ ცენტრების და დაბების იმ მაცხოვრებლებს, რომლებიც სოფლის მეურნეობაში იყვნენ ჩაბმულნი, 0.75 ჰექტარი გამოეყოთ, ხოლო არასასოფლო-სამეურნეო სექტორში იგივე კატეგორიის მოქალაქეებს 0.5 ჰექტრამდე.

საერთო მცულობით, 1995 წლის მონაცემებით, პრივატიზაციის პირველ ეტაპზე, მოქალაქეთა სარგებლობაში გადაცემული იყო 635.5 ათასი ჰა მინის ფართობი, აქედან სასოფლო-სამეურნეო სავარგული 580.3 ათასი ჰა (19.6%), მათ შორის სახნავი 302.7 ათასი ჰა (38.1%), მრავალწლიანი ნარგავები 171 ათასი ჰა (51%), ნასვენნი 0.8 ათასი ჰა (13.3%), სათიბი 30.9 ათასი ჰა (19.8%), საძოვარი 83.4 ათასი ჰა (5%).

როგორც ზემოთ მოყვანილი მონაცემებიდან ჩანს, ყოველივე ამას, პირველ რიგში უნდა მოყოლოდა მინაზე კერძო საკუთრების ფორმის ჩამოყალიბება, მეორე უნდა გადაეწყვიტა დასაქმების პრობლემა და მესამე ის, რომ უნდა მოეხდინა ახალი ეკონომიკური ურთიერთობების ჩამოყალიბება და ხელი შეეწყო ქვეყნის ეკონომიკის ზრდა-განვითარებისთვის. შედეგმა მოლოდინი ვერ გაამართლა, რაც კარგად არის გადმოცემული საქართველოს რესპუბლიკის მინისტრთა კაბინეტის 1996 წლის 28 ივლისის №499 დადგენილებაში. სადაც ნათქვამია, რომ საქართველოში მინის რეფორმის მნიშვნელოვანი ხარვეჭებით მიმდინარეობდა, რაც განპირობებული იყო: შესაბამის საკანონმდებლო ბაზის უქონლობით და საერთო პოლიტიკურ-ეკონომიკური სიტუაციის დაძაბულობით.

აღსანიშნავია ასევე საქართველოს პრეზიდენტის აღიარება 1996 წლის 11 აგვისტოს №186 განკარგულებაში. “აგროსამრეწველო კომპლექსი ღრმა კრიზისშია, ყოველწლიურად დაუმუშავებელი რჩება ათასობით ჰექტარი მინა, იძირკვება მრავალწლიანი ნაკვეთები, საგადასახადო სისტემა ხელს ვერ უწყობს წარმოების განვითარებას, სასოფლო-სამეურნეო სანარმოების ფორმალურად რეორგანიზაციის გამო ნადგურდება ათეული წლების მანძილზე დაგროვილი სიმდიდრე. სანარმოებს და ორგანიზაციებს დიდი რაოდენობით არიცხიათ ბანკის ვალეები, ურთიერთგადასახადები”.

ამ ობიექტურ აღიარებას ადასტურებს შემდეგი სტატისტიკური მონაცემები: 1995 წლის საქართველოში წარმოებულმა სოფლის მეურნეობის პროდუქციამ 1988 წლის მიმართ შეადგინა: ჩაის მოსავლის -9.4%, ყურძნის მოსავლის-51.3%, ხილის მოსავლის-58.1%, ციტრუსის მოსავლის-27%, მარცვლეულის მოსავლის-62.8%, ბოსტნეულის მოსავლის-63.3%, ხორცის დამზადების-60.3%, რძის წარმოების-52.9%, კვერცხის წარმოების-33.1%.

მაგალითისთვის: თუ შევადრით სოფლის მეურნეობის პროდუქტების წარმოებას წლების მიხედვით 1990-2018 წლები, თვალნათლივ ჩანს კლების ტენდენცია (იხ. ცხრილი 1).

მინის რეფორმის ერთ-ერთ ნეგატიურ მოვლენად შეიძლება დასახელდეს, ისიც რომ მან გამოიწვია მინების ფრაგმენტაცია, ანუ მსხვილი სამექანიზაციო ფართობების წვრილ ნაკვეთებად დანაწევრება, რაც მინების ეფექტურ გამოყენებაზე ნეგატიურად აისახება. შედეგად კი მივიღეთ დაუმუშავებელი და მოუვლელი სასოფლო-სამეურნეო მინის ფართები და იმედგაცრუებული მოსახლეობა. ამაზე მეტყვე-

ცხრილი 1

წელი	ხორბალი	ყურძნი	ხილი	ბოსტ.	ჩაი	ხორცი	რძე	კვერცხი	მატყლი
1990	170,0	691,0	591,0	444,0	501,7	170,3	659,4	769,2	6,2
2018	107,1	259,2	188,2	142,2	1,7	72,6	555,3	634,8	1,9

წლები	ნათესების ფართობი ჰა	მსხვილ.რქოსანი პირუტყვი	ლორი	ცხვარი და თხა	სოფ.მეურნ.წილი მშპ
1990	701,900	1,298,300	880,200	1,618,100	31,6%
1995	453,100	944,100	352,600	724,800	44,4%
2000	610,800	1,177,400	443,400	627,600	21,9%
2005	539,600	1,190,600	455,300	815,300	16,7%
2006	330,200	1,080,300	343,500	789,200	12,8%
2007	297,200	1,048,500	109,900	797,100	10,7%
2008	329,300	1,045,500	86,400	769,400	9,4%
2009	289,700	1,014,700	135,200	673,800	9,4%
2010	256,700	1,049,400	110,100	653,900	8,4%
2011	262,400	1,087,600	105,100	630,400	8,8%
2012	295,600	1,128,800	204,300	742,600	8,6%
2013	310,700	1,229,700	191,200	856,800	8,4%
2014	274.900	970.000	169.700	919.600	8,0%
2015	263.700	992.100	161.500	891.400	7,9%
2016	240.000	962.700	136.200	936.500	7,7%
2017	220.300	909.700	150.700	907.000	6,9%
2018	207.100	878.900	163.200	869.400	6,6%

ლებს 2014 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის მონაცემები: მაგ: საქართველოში სულ რეგისტრირებულია 642 209 მეურნეობა, აქედან 68 132 (10.6%) საერთოდ არ ფლობს სასოფლო-სამეურნეო მიწას, ხოლო დარჩენილი 574 077 მეურნეობიდან 442 540 (77.1%) ფლობს 1 ჰა-ზე ნაკლებ მიწას. ამ მოცემულობას ის უარყოფითი ფაქტორიც ემატება, რომ მიწის მესაკუთრის, ხშირ შემთხვევაში, ნაკვეთები გაფანტულია ორ და მეტ ადგილას, რაც თავის მხრივ მიწის ნაკვეთების არა რაციონალური გამოყენებისკენ გვიბიძგებს. ამის ნათელი მაგალითია ისიც, რომ 2014 წლის სასოფლო-სამეურნეო აღწერის მიხედვით, 337 ათასი ჰა სახნავი მიწიდან დამუშავებულია მხოლოდ 112 ათასი ჰა მიწა ანუ მხოლოდ 30%.

ყოველივე ამან განაპირობა ის, რომ 90-იანი წლებიდან მოყოლებული განვითარებული მოვლენების გამო შემცირდა ერთწლოვანი და მრავალწლოვანი კულტურების ნათესები და ნარგავი ფართობები, შემცირდა პირუტყვის სულადობაც, რამაც თავის მხრივ სასურსათო პროდუქტების შემცირებას შეუწყო ხელი და მძიმე ტვირთად იქცა ქვეყნის ეკონომიკისთვის. ქვემოთ მოყვანილ ცხრილში თვალნათლივ ჩანს კლების დინამიკა, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტის წილის მიხედვით მთლიან შიდა პროდუქტში (მშპ) (იხ. ცხრილი 2)..

მიუხედავად ყველა იმ ნეგატიური შედეგისა, აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ ქვეყანაში მიმდინარე

მიწის რეფორმა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი სოციალურ-ეკონომიკური მოვლენაა, რადგამ მან უზრუნველყო მიწაზე კერძო საკუთრების ფორმის ჩამოყალიბება, საკანონმდებლო ბაზრის სრულყოფა, მიწის რეგისტრაციის ერთიანი სისტემის ჩამოყალიბება და მიწის ბაზრის ჩამოყალიბებასა და სრულყოფას შეუწყო ხელი.

მიწის რეფორმის მეორე დიდი სოციალურ-ეკონომიკური დამსახურება იმაში მდგომარეობს, რომ მან ხელი შეუწყო სოფლად ახალი ფერმერული მეურნეობების ჩამოყალიბებას და მოთხოვნა გააჩინა აგროსფეროში ოდესღაც დასაქმებულ სპეციალისტებზე, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ რეფორმამ ნაწილობრივ გადაჭრა სოფლად დასაქმების პრობლემა.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. 1992 წლის 10 მარტი №290 მიწისტრთა კაბინეტის დადგენილება
2. საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროსთან არსებული ეკონომიკური და სოციალური პრობლემების სამეცნიერო კვლევითი-ინსტიტუტე. შაბაზრო ეკონომიკის ფორმირებისა და ფუნქციონირების პრობლემები საქართველოში. პრობლემის კრებული ტომი პირველი. თბილისი 1996 წ.
3. ნ. ჭითანავა. საქართველოს ეკონომიკის გამოწვევები და სტრატეგია. თბილისი 2018 წ.
4. საქსტატი